

Gnagsår for verdensfreden

Taler
Stein Ørnhøi

Dato
26 mars 2011

Sted
Lillestrøm

Omstendigheter
SVs 19. landsmøte

1 Godtfolk, kamerater -- gode festlyd.

Partiledelsen har besluttet at jeg skal holde den dypt alvorsfylte jubileumstalen. Erik kommer etter hovedretten. Han skal være morsom. Jeg saklig og han
5 morsom -- en klok beslutning av partiledelsen, spør du meg.

Så da går jeg rett på gravalvoret. Jeg går til det første ordinære landsmøtet høsten 1961. Det ble holdt i et middels tvilsomt møtelokale på Oslos beste østkant. Jeg var delegat fra Østfold. Jeg hadde tatt fri fra jobben. Jeg var pen i tøyet med
10 nyinnkjøpt gabardinfrakk. En moderne mann på 25 år. Så jeg bar ikke hatt.

Men partiets første ordinære landsmøte ble ingen suksess for unge Ørnhøi. For å si det rett ut og med en gang; første og eneste gang jeg hadde ordet på det landsmøtet, ble jeg regelrett klubbet ned. Jeg hadde ikke holdt meg til saken,
15 fikk jeg vite av dirigenten.

Og nå kommer det verste: dirigenten var dame, hun var ung, hun hadde lang flette, og hun var vakker. Og jeg var regelrett utskjemt. Dirigent var Toril Skar.

20 Etter at vi begge nå har fylt 70 og mer enn vel så det, så har vi skværet opp. Den gangen hang mitt partimedlemskap i en tynn tråd. Men en venner seg til så mangt. Ikke minst har en vært nødt til å venne seg til å bli tilsnakket av sterke damer i dette partiet. Jeg nevner i fleng: Berit Aas, Hanna Kvanmo, Kjellbjørg Lunde og Kristin Halvorsen. Jeg har vært på teppet hos alle fire. Tøffe saker,
25 spør du meg. Men verst var det altså å bli klubbet ned av Torild Skar på vårt første landsmøte for femti år siden.

Det er fantastisk det som er skjedd når det gjelder kvinners synlighet og kvinners
30 deltakelse i det norske samfunnet. Hele veien har SF og seinere SV vært i front.
Vi har tatt ubehaget og de politiske omkostningene. Min generasjon av
mannfolk i partiet var tunglærte. Få av oss fortjener ros for annet enn at vi ikke
protesterte. Det tok tid før vi forstod. Det var jentene som gjorde jobben til å
begynne med. Det er til SVs heder at Norge i dag er dramatisk forandret til det
35 bedre når det gjelder likestilling. Samtidig vet vi -- SV -- bedre enn andre at
kampen fortsetter.

Det var et merkelig parti som holdt sitt første landsmøte i 1961. Nyekskluderte
medlemmer av Sos. Stud. med omland var godt representert. Unge folk. Og så
40 var det en del fagforeningsfolk særlig fra Sør-Norge. Mye gamle folk, husker jeg.
Flere av dem var på Audun Lysbakkens alder. Det var Finn Gustavsen også.
Han var en eldre mann på 35 år.

Vi var et ualminnelig ungt parti. Og vi ble forstått slik, og vi likte at det var slik.
45 Ved mange valg i vår tidlige historie var vi det største ungdomspartiet. Knappe 6
% av elektoratet er til å bære, når 20 % av ungdommen stemmer på partiet. Vi
diskuterte til og med ved en anledning om det var noen vits i å ha en
ungdomsorganisasjon. Med årene er det dessverre blitt en meningsløs diskusjon.
Det er ikke alt som har blitt bedre på 50 år.

50 I dag er det jubileumsmiddag på Lillestrøm, kamerater. Tre retter. I 1961 var det
pølse med lompe i ei pølsebu på Tøyen.

Det er lenge siden pølse med lompe. For selv om vi bare er blitt femti år, så er vi
55 blitt ekstra dyktige på jubileer og jubileumsmiddager. For vi er det eneste
sosialistiske partiet i verden som opererer med to datoer for partiets stiftelse.
Noen ganger spiser vi for SV og andre ganger for SF. I dag spiser vi som kjent for
SF.

60 Vi var fire mann og ei dame som møtte fra Østfold. Det var meget god
kjønnsfordeling den gangen. Vi hadde tatt oss fri på halve fredagen og hele
lørdagen -- som kjent hadde ikke alle lørdagsfri for femti år siden. Vi ankom
Oslo Ø i rute. Det var dyrt å reise helt til Oslo, naturligvis. Men det var verdt
pengene, for vi regnet med at vi fikk se Finn Gustavsen -- kanskje også hilse på
65 ham. Finn var allerede et stort navn. Det var bilde av ham i alle aviser. Og en
nabo hadde fjernsyn, så jeg hadde sett ham nesten helt i levende live.

- 70 Jeg husker ikke så mye fra de politiske debattene på landsmøtet høsten 1961. Jeg vet at jeg irriterte meg veldig over dem som protesterte mot Finn og Berge. Ja, det var til og med et tilfelle hvor dansk SFs store leder Axel Larsen blandet seg direkte inn i en debatt. Axel Larsen var jo verdensberømt, så det var vel ikke mer enn hva en måtte regne med.
- 75 Men jeg husker at dirigenten -- Torild Skar -- var litt i villrede. Skulle landmøtets æresgjest også blande seg inn i norske forhold eller skulle han ikke? Axel Larsen holdt sitt kraftfulle innlegg. Om det betydde noe, vet jeg ikke. Jeg stemte som Finn sa og lot det være med det.
- 80 Vi fra Østfold hadde en kampsak. Det gjaldt medlemskortene. Vi hadde ikke partibok. Det var noe leninistene i AP og NKP hadde. Vi hadde medlemskort -- nummererte medlemskort. Og de var grønne. Det var greitt nok. Men vi var veldig provosert over at Oslo hadde tatt alle nummerne fra 1 til 500. Lavt medlemsnummer var viktig. Jeg var både formann og kasserer i Østfold SF. Så
85 jeg fikk medlemsnummer 501. Det skulle bare mangle. Men det var urimelig at alle i Oslo skulle ha lavere medlemsnummer enn resten av landet. En av Østfolds delegater holdt derfor et kraftfullt innlegg om saken hvor han minnet om at Norge var mer enn Oslo.
- 90 Så fra første dag har SV vært distriktenes parti. Vi har vært et parti med stor troverdighet i hele Norge. Hanna var distriktsnorges stemme. Derfor er kampen mot oljeboring i Lofoten og Vesterålen ikke bare en kamp mot økologisk uansvarlighet, men også en kamp for at Norge er hele Norge, at Lofoten ikke bare er Lofoten, men også en viktig del av hele Norge.
- 95 Vi som møtte for femti år siden, var beinharde atompasifister. Vi hadde alle gått atommarsjer. Alle hadde pådratt seg minst ett gnagsår for verdensfreden. Og NATO var atomvåpen og atomvåpen var NATO. Mye var bedre den gangen. Demonstrasjonstogene for eksempel. Om ikke demonstrasjonstogene var
100 spesielt store og lange, så gikk vi mye lenger. I dag er det puslete greier. Vi går en liten runde i byenes sentrum. Og det er det. Ikke et gnagsår -- ingen blemmer. Atommarsjene var kraftanstrengelser. Vi gikk langt. Fra Hamar til Oslo, fra Tønsberg til Oslo og fra Sarpsborg til Oslo. Dette var før joggesko og spesialsko for asfalt var oppfunnet. Dette var i spaserskoenes tid. Og slikt ble det gnagsår
105 av, kamerater. Da vi passerte Moss hadde jeg gnagsår helt opp til knærne.

Jeg måtte bryte. Jeg kom aldri fram til Rådhusplassen i Oslo. Men aldri har
noen hatt så store gnagsår i kampen mot atomvåpen og for sosialisme som jeg en
110 vårdag i 1960 eller deromkring.

Det var også kuling over Østfolds flatbygder da vi kjempet og gikk. Men
parolene ble likevel holdt høyt i vinden. Dette var før hullet i transparentene var
oppfunnet, så det å holde fanen høyt krevde stål i både armer og bein.

115 Kjernetroppene fra de lange atommarsjene var altså kjernetropper på det første
landsmøtet. I landsmøtet var også alle uten forbehold mot kolonivelde. Vi
støttet frigjøringsbevegelser. Det var i grunnen ufattelig enkelt hva vi var for, og
hva vi var mot. Og var vi i tvil, så visste Finn Gustavsen hvordan det hele hang
120 sammen. Han var jo en eldre erfaren mann midt i trettiåra.

Finn Gustavsen var stor. Han brakte vitalitet inn i norsk politikk. Han
vitaliserte hele det norske samfunnet.

125 Nå skal jeg innrømme at jeg hadde litt erfaring med partiets politiske ledelse da
jeg kom til landsmøtet i 1961. Jeg hadde nemlig noen uker tidligere vært på
besøk i partiets hovedkvarter. Jeg hadde hilst på Berge Furre. Det ga autoritet
blant de andre delegatene fra Østfold. Jeg var vel nesten på fornavn med Berge.

130 Det var altså høstferie i skolen. Jeg var i Oslo, og jeg satt i fylkestyret i Østfold
for kampanjen mot atomvåpen, kampanjen mot norsk medlemskap i
fellesmarkedet og altså i partiet. Jeg var enten kasserer, sekretær eller formann --
det hette det den gangen -- eller alt på en gang. Høsten 1961 var vi 60
medlemmer til sammen i Østfold SF. Vi hadde tre lag. Jeg syntes det var
135 beskjedne greier. I ukevis hadde jeg syklet rundt i Østfold på min blå sykkel med
ballongdekk og tre gir, hvorav bare to virket. Jeg var pinlig berørt over at bare 60
mennesker i hele Østfold forstod noe så blankt selvfølgelig som at det nye
partiet var det som hele norsk arbeiderbevegelse hadde ventet på.

140 Som sagt. Jeg var i Oslo. Jeg hadde forferdelig lyst til å gå innom partikontoret.
Men jeg hadde dårlig samvittighet for det magre resultatet av mine mange
sykkelturer. Men min aldri sviktende fremmelighet brakte meg likevel til Vestre
Elvegata. Til et kondemnert gammelt trehus. I andre etasje -- opp en gammel,
knirkete, trang tretrapp -- var partiets hovedkvarter.

Jeg steg inn og møtte enorme mengder med papir. Samt en diger stensilmaskin. Jeg så ingen. Jeg kremtet. Og opp av papirhaugene steg som en havfrue, glattbarbert og med store hornbriller selveste Berge Furre. Det var høytid i
150 rommet. Jeg skjønnte umiddelbart at det var slik et ekte hovedkvarter for et sosialistisk parti skulle se ut.

Stotrende og stammende presenterte jeg meg. Og så opplot Berge Furre endelig si røyst. Han sa med stor tyngde de ord som jeg senere alltid har gjemt i mitt
155 hjerte: «Det går mykje bra i Austfold.»

To tanker løp gjennom hodet mitt. Den ene: takk og lov for at han ikke er like skuffet som meg over situasjonen i Østfold. Den andre tanken var forundring og deretter angst for at vi kanskje ikke likevel var i ferd med å bli Norges største
160 parti. Når tre lag og 60 medlemmer er bra, hvordan er det da i andre fylker? Tenkte unge Ørnhøi.

Berge var partikontoret. Han var utredningskontor, han var hustrykker, han var organisator og agitator -- og altså partisekretær. Han var partiets mest sentrale
165 politiker etter Finn Gustavsen. Store deler av døgnet hans gikk med til å håndtere utålmodige medlemmer som mente at når vi nå hadde fått to representanter på Stortinget og i tillegg satt på vippen, så var det ingen grunn til å vente helt til i neste uke med å melde Norge ut av NATO.

170 Som dere skjønner; det velvet seg en himmel over Berge og hans papirhauger. Jeg ble rent løftet og våget å spørre om jeg kanskje kunne bidra med litt arbeid. Jeg hadde vel sett for meg å lage et lite notat, kanskje et rundskriv eller i alle fall hefte og klistre litt med sikte på neste lagsending.

175 Berge Furre tenkte seg grundig om. Med stort alvor. Den gangen var han mye eldre enn han er i dag. I dag er Berge til og med yngre enn meg. Han tenkte seg altså grundig om og så opplot han sin røst og sa: «Du kan vaska golvet.»

Fylkesformannen fra Østfold nølte litt, men det var umiskjennelig behov for
180 gulvvask. Jeg fant et kott med bøtte, klut og kost. Og det var innlagt vann i huset med do i bakgården, så jeg fikk vann i bøtta og begynte å vaske det fillete linoleumsgulvet. Det av golvet som var synlig mellom papirhaugene.

185 La meg si det sånn: en utenriksdebatt på Stortinget er en bagatell sammenliknet med rengjøring av kontorlokaler som er betjent av Berge Furre.

Mens jeg vaska, så skrev Berge stensiler og snakket i telefonen. Partiet hadde fått egen telefon. Det var stort. Så Berge var også sentralbord. Mens jeg drev der og
190 ståket og vasket, så opplot hovdingen igjen si røyst: «No lyt du halde stilt. Eg får rikstelefon.» Og da forstod jeg straks. Rikstelefon var store saker. Jeg stod stille og med stor andakt mens det ble ført forhandlinger om hvor mange nye medlemskort som skulle sendes til Nordland. Så fylte Berge ut følgebrev som oppkrav.

195 For porto måtte fylkene sjøl betale.

I dag mottar ikke partiet telefoner i det hele tatt når folk flest og altså SVs medlemmer har frokostpause. Men Berge tok telefonen. Også mens han en
200 sjelden gang hadde tid til å spise.

Gode landsmøte. Berge er stor. Han ruver i norsk historie.

Og nesten hver dag tenker jeg på en som vasket flere gulv enn meg. Jeg tenker på
205 rengjøringshjelpa fra Mo i Rana, jeg tenker på Hanna som ble Norges mest respekterte politiker.

Opp av Berges papirhauger, ut av millioner av politiske arbeidstimer fra titusenvis av mennesker vokste et parti som har preget ikke bare norsk
210 arbeiderbevegelse, men hele det norske samfunnet. Hver eneste sykkeltur og møteinnkalling, hvert eneste skrevne leserbrev, hvert leste sakspapir, hver appell og hver debatt i selv det mest beskjedne møte har vært byggesteiner i det som er blitt Norges viktigste parti.

215 Vi skal huske innsatsen til Berge, Finn og Hanna. Men først av alt er det de mange tusen som har gjort fotarbeidet som skal hylles. Og takkes. Etter femti års innsats.

Opp av Berges papirhauger steg altså et parti som var rebelsk og uavhengig. Et
220 sosialistisk parti som ikke gikk i bås med leninister, enten de hentet sitt lys fra Moskva eller Peking. For ikke å snakke om dem som måtte ha lys far både et Mekka og et Medina, både Washington og Brüssel. Våre motstandere har alltid

225 prøvd å dytte på oss mangel på realisme og overdreven idealisme. Men vi har
bygd et parti uten å ha noe Jerusalem. Vi har vært et parti som har visst mer enn
vi har trodd. Vi har greidd oss med Marx uten Lenin. Og kanskje hadde gamle
Machiavelli et par tilleggspoeng.

230 Nå ble dette vel gravalvorlig. Jeg ser noen på første rad som ser litt urolige ut. Så
jeg skal ikke gå videre på mine resonnementer rundt realpolitikkenes oldefar,
florentineren Machiavelli. Men realpolitikk er ingen ny oppfinnelse i dette
partiet. Allerede i 1963 inntok vi norske kommunestyre og formannskap. Etter
hvert også fylkestingene. Vi har alltid stått på to bein

235 -- vi har vært de nye tankers og store ideers parti samtidig som vi har vært
realpolitisk operative i kommunestyre, fylkesting, storting og nå til sist i
regjering. Balansen mellom ideelle mål og realpolitikk er vanskelig. Men hele
partiet har ansvar for at forholdet mellom realpolitikk og ideologi er i ballanse.

240 Politikkenes egentlige mål er ikke å sitte i kommunestyre og formannskap, i
fylkesting, i storting eller regjering. Politikkenes mål er å forme samfunnet.
Derfor kan det være mer makt i et fagforeningsmøte enn et møte i
formannskapet, derfor kan en effektiv transparent være viktigere enn et
innlegg i stortingets protokollkomité. Fordi politisk makt formes og utøves ikke
245 bare i formannskap eller departement, er en sterk partiorganisasjon like viktig
som en stor stortingsgruppe.

Det er gått femti år. Vi som har vært med hele tiden skylder partiet takk. Jeg har
hørt folk si at partiet skylder dem både det ene og det andre. Men slik er det
250 ikke. Vi som har vært med hele tiden, har gjeld til partiet. Vi har fått bruke
livene våre på det viktigste av alt. Vi har vært del av et fellesskap som har bidratt
til å forme Norge. Vi har vunnet store seire, som to folkeavstemninger, vi har
bygd barnehager, vi har styrket FN's rolle i norsk utenrikspolitikk, og Lofoten og
Vesterålen er fortsatt urørt av oljelobbyen. For bare å nevne noen få av våre
255 mange seire.

Vi tapte, men vant likevel både Kings Bay, vietnamkrig, Loran C, Alta,
overvåking og Tsjernobyl. Våre seire er altså mange, men vi har også vunnet
gjennom våre stolte nederlag fordi ettertiden har gitt oss rett. Og fordi ettertiden
260 har gitt oss rett, har det bidratt til å forme holdninger og meninger som har gitt
resultater ved neste politiske korsvei.

265 Det sitter unge folk i salen i dag som kommer til å være tilstede ved
hundreårsjubileet. Jeg tar det løfte av dere at ingen da skal kunne si at om
hundre år var allting glemt. De neste femti år blir tunge og krevende. Men det
politiske handlingsrommet er større enn det var for femti år siden.

270 Takk for at jeg fikk være med. Og godt mot til dere som skal kjempe videre.

Kilde

www.sv.no

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/gnagsar-for-verdensfreden>

275

280

285

290

295

300